

Czapski, Andrzej

Dzieło Stanisława Vincenza

Notatki Płockie 26/3-108, 55-56

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DZIEŁO STANISŁAWA VINCENZA

W dniach 15 sierpnia — 15 września 1981 r. w Bibliotece im. Zielińskich TNP czynna była wystawa poświęcona twórczości pisarskiej Stanisława Vincenza. Była to druga wystawa z cyklu prezentującego współczesnych polskich pisarzy emigracyjnych.

Stanisław Vincenz urodził się 30 XI 1888 r. w Słobodzie Runguskiej (Galicja Wschodnia). Otrzymał wychowanie nie tylko polskie, lecz i huculskie. Uczył się w gimnazjum w Kołomyi, gdzie wykładali członkowie Akademii Umiejętności i zagranicznych towarzystw naukowych. W latach 1906—1914 studiował w Wiedniu biologię i psychologię, slawistykę i sanskryt, w końcu wybrał filozofię i z niej napisał pracę doktorską.

Działalność literacką rozpoczął w okresie 1920—1921. Opublikował wtedy własny przekład poezji Walta Whitmana. Następnie zajmował się polityką, gospodarką, publicystyką. W okresie 1927—28 redagował miesięcznik „Droga”. Wiele podróżował: do Austrii, Anglii a zwłaszcza do Szwajcarii, gdzie poznał „mistrza swej myśli” — filozofa Rudolfa M. Holzapfla. On to był inspiratorem spisanego opowiadania o kraju dzieciństwa Vincenza. Tak powstało dzieło „Na wysokiej połoninie”, którego pierwszy tom ukazał się w 1936 r. O wybitnej randze literackiej książki zorientował się m.in. Jan Stanisław Bystron, nazywając ją eposem na miarę „Kalewali”.

Wiosną 1940 r. S. Vincenz przedostał się na Węgry, gdzie pozostał do roku 1946. W 1947 r. pisarz osiadł wraz z żoną w południowo-wschodniej Francji. W bezpośredniej bliskości Alp powstały dalsze tomy „Na wysokiej połoninie”: „Zwada”, „Lista z nieba”, „Barwinkowy wianek”. Lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte

były okresem odnawiania starych i nawiązywania nowych przyjaźni. W 1964 r. zagrożony chorobą Vincenz przeniósł się do Lozanny, gdzie zmarł 28 stycznia 1971 r.

Rozległość i głębia vincenzowego dzieła oraz niepospolitość jego osoby wymykają się typowej charakterystyce. Stąd koniecznym wydaje się przytoczenie kilku akapitów autorstwa bliskiej współpracownicy pisarza — Jeanne Hersch, które zamieszczono w przedmowie do wydanego w Krakowie tomu esejów „Z perspektywy podróży”: „...Był pisarzem. W jego ojczystych Karpatach, w kraju Huculów, Polacy, Rumuni, Ukraińcy i Żydzi-chasydzi przekazywali ustnie skarby swych tradycji. Zebrał je wszystkie w sobie, a potem rozsunął na papierze. Nappełnił tym całe szafy (...). Dzieła te (...) wygnane są ze swego wieczystego klimatu przez mody naszej epoki, którym ich styl, ich rytm i ich tempo są najzupełniej obce. Nie jest to dzieło naukowe ani folkloru. Opowiadacz — niespieszny jak Homer — przywraca do życia dusze i mądrość wielu zaginionych światów. Saga zwiija się i rozwija, mnoży zakręty, dygresje, nawroty, krwiata, kipiąca, stawiając pośrednio pod znakiem zapytania warunki ludzkiej egzystencji. Coś w rodzaju epepei, niby to poddanej niezgrabności i powtarzankom typowym dla ludowego gawędziarstwa — gdyż przeważnie głos zabierają woźnice, wędrowni kramarze, pasterze lub myśliwi — atakuje jakby od tyłu współczesną racjonalną arogancję, oblega inną strefę duszy, zastępuje dowód — tajemnicą, pewność — pytaniem, i odwraca wszystkie wartości. Odwrotność — ta epicka obiektywizacja subiektywnego nawrócenia — gra centralną rolę w dziele Vincenza”.

KATALOG WYSTAWY

Proweniencja prezentowanych na wystawie książek i czasopism przedstawia się następująco:

- 14 pozycji ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich
  - 12 pozycji ze zbiorów Biblioteki Narodowej
  - 2 pozycje ze zbiorów Instytutu Badań Literackich PAN
  - 2 pozycje ze zbiorów prywatnych.
1. W. Whitman, Trzy poematy. (tłum.). Warszawa 1921.
  2. Kilka słów o Instytucie Badania Kultury w Wiedniu. Droga 1923 nr 1.

3. Stanisław Szczepanowski — idea Polski. Droga 1924 nr 1—2.
4. Zwiastun nowej przyszłości. Droga 1925 nr 1.
5. Gandhi. Twórca rewolucji moralnej w Indiach. Droga 1927 nr 1—3.
6. Na marginesie artykułu prof. Caro. Droga 1927 nr 4—5.
7. Policja a religia. Droga 1927 nr 6—7.
8. Religia a gospodarstwo. Droga 1927 nr 11.
9. Zagadnienia etyki nowoczesnej — Abramowski i Holzapfel. Droga 1929 nr 6.

10. Resztki archaicznej kultury u Huculów. Dawne sposoby obliczeń. Ziemia 1935 nr 10.
11. R. M. Holzapfel, Wszehideal. Życie duszy i jego nowe postacie społeczne. Przekł. J. Blumenfeld i S. Vincenz. Warszawa 1936.
12. Na wysokiej połoninie. Obrazy, dumy i gawędy z Wierchowiny Huculskiej. Warszawa 1936.
13. j.w.: Autor do czytelnika (pośłowie do niniejszego i przedmowa do następnego tomu).
14. A. Hertz (rec.); Vincenz. Na wysokiej połoninie. Droga 1936 nr 2-3.
15. Na wysokiej połoninie (w wybrzeż). Budapeszt 1941.
16. O książkach i czytaniu. Budapeszt 1942. (Z dedykacją autora dla Heleny i Tibora Csorbów).
17. W. Liwski, Mana. Nowele. (przedm.) Buenos Aires 1955.
18. On the High Uplands. Sagas, songs, tales and legends of the Carpathians. New York 1955.
19. Leśny Żyd. Tygodnik Powszechny 1957 nr 5 (420).
20. E. Czapski, Pamiętniki Sybiraka. (przedm.) Londyn 1964.
21. Po stronie pamięci. Wybór esejów. Paryż 1965.
22. Pausanias und sein hellenisches Erbe. w: Orbis Scriptorum. München 1966.
23. Zwada. Londyn 1970.
24. Listy z nieba. Londyn 1974.
25. Barwinkowy wianek. Londyn 1979.
26. Spotkania z chasydami. Znak 1976 nr 270.
27. Tematy żydowskie. Londyn 1977.
28. Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku. Warszawa 1980.
29. Z perspektywy podróży. Kraków 1980.
30. List Stanisława Vincenza. Kultura 1981 nr 14.

NASI AUTORZY:

Kazimierz ASKANAS	— doktor nauk prawnych — adwokat, wiceprezes TNP
Stanisław Ryszard DOBROWOLSKI	— literat, Członek Honorowy TNP
Antoni PODLEŚ	— ks. doktor, badacz historii liturgii diecezji płockiej, członek TNP
Michał Marian GRZYBOWSKI	— ks. doktor, dyrektor Biblioteki Diecezjalnej Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku, członek TNP
Michał OŁĘDZKI	— dr hab., docent SGPiS w Warszawie, członek TNP
Marian CHUDZYŃSKI	— doktor, nauczyciel w Technikum Samochodowym w Płocku, członek Zarządu TNP
Kajetan DOBROSIELSKI	— doktor, adiunkt Wyższej Szkoły Oficerskiej MSW, członek TNP
Jerzy GAŚSOWSKI	— prof. dr hab., archeolog, Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, członek TNP
Barbara UCHNAST - NOWICKA	— mgr, pracownik Zakładu Hydrologii Wydziału Geografii Uniwersytetu Warszawskiego
Włodzimierz KOTOWSKI	— prof. dr inż., dyrektor naczelny Instytutu Ciężkiej Syntezy Organicznej w Kędzierzynie-Koźlu, członek TNP
Bogusław NOWICKI	— mgr inż., pracownik Instytutu Ciężkiej Syntezy Organicznej w Kędzierzynie-Koźlu
Andrzej CZAPSKI	— mgr, kierownik Działu Czasopism Biblioteki im. Zielińskich TNP

